
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ТРАНСГРАНИЧНОТО БАНКИРАНЕ С ОГЛЕД НА ПАН-АФРИКАНСКИТЕ БАНКИ

**Мерием Чафик, докторант¹,
професор Мохамед Набил Ел Мабруки²**

*^{1,2} LAREGO Laboratory, НШТМ, Университет Кади Аяд - Маракеш,
ав. Алал Ел Фаси BP 3748 Амерчич – Маракеш, Мароко.*

***E-mail:** ¹meriem.chafik@ced.uca.ma; ²nabil.elmabrouki@gmail.com*

Резюме: През последните две десетилетия се наблюдава забележително увеличение на регионалните банкови операции по целия африкански континент, което се дължи на подобряването на макроикономическите показатели и икономическия растеж. В резултат на това африканските банки увеличиха своите географски операции, за да се очертаят като регионални групи, притежаващи значителен пазарен дял в сравнение с превъзхождащите ги в исторически план конкуренти. Въпреки това все още няма достатъчно публикации относно пан-африканската банкова индустрия, която да обяснят по-добре това явление, а това от своя страна не позволява да се състави една по-обща и всеобхватна представа на всички ключови елементи, влияещи върху този забележителен ръст. Статията представя изследване, чиято цел е да обобщи всички съществуващи академични изследвания и да очертае ключовите възможности, от които са се възползвали регионалните банки, както и стоящите пред тях предизвикателства за успешно управление на трансграничните им банкови операции в региона.

Ключови думи: Африка; пан-африкански; трансгранично банкиране; интернационализация; пан-африкански банки.

Тази статия се **цитира**, както следва: **Чафик, М.; Мабруки, М.** (2022). Възможности и предизвикателства пред трансграничното банкиране с оглед на пан-африканските банки. Народностопански архив, (4), с. 3-19.

URL: www2.uni-svishtov.bg/NSArhiv

JEL: F21; F23; G15; G21; O55.

* * *

Въведение

През последните две десетилетия африканските фирми като цяло, както и африканските банки в частност, увеличиха международните си дейности по много забележителен и съществен начин. В резултат на този забележителен ръст и въпреки доминацията на запада в много публични сфери и икономически сектори по исторически и колониални причини, африканските фирми се очертават като значими конкуренти на своите вътрешни и регионални пазари.

Интензивното развитие на трансграничното банкиране в Африка може да се отдаде на много фактори като клиентоцентричния подход, подобряването на макроикономическата среда в региона и промените, причинени от финансовата криза от 2007 г.

От една страна, трансграничното банкиране в Африка предостави на регионалните банки нови възможности, произтичащи от факторите на привличане и отблъскване както в страната на произход, така и в приемащата страна. Първоначално повечето от тези банки последваха своите клиенти, които започнаха да разпространяват операциите си в целия регион благодарение на подобряващата се икономическа интеграция. Това доведе до появата на много пан-африкански банки, които за кратко време се доказаха като сериозни участници на пазара поради по-добрите си познания, опит в родните страни и културна близост с приемащите страни. Поради това регионалните африкански банки се възползваха от възможностите да навлязат на нови пазари, да усвоят нови знания, да натрупат полезен опит и да диверсифицират както географското си присъствие, така и предлаганите услуги.

От друга страна, при създаването си регионалните банки в Африка трябваше да се изправят пред международни гиганти, главно френски и британски банки, както и пред други глобални конкуренти, които работят в региона от около един век. Тази конкуренция представлява значително сериозно предизвикателство за пан-африканските банки, които трябва да изпреварят тези исторически доминиращи конкуренти. Освен това трудностите, създавани от регулаторни и институционални системи, също представляват значително предизвикателство за тези банки, което ги затруднява да увеличават планомерно своите регионални операции.

Статията е структурирана в три основни части. В първата част очертаваме някои ключови елементи от литературата за трансграничното банкиране в Африка, които допринасят за по-добро разбиране на африканския контекст и различните исторически и икономически елементи, които го оформят такъв, какъвто е днес. Във втората част идентифи-

цираме видовете възможности, които предлага трансграничното банкиране в широк общ контекст и обсъждаме възможностите пред банките в африканския контекст. И накрая определяме основните предизвикателства, очертани в проучените научни изследвания, с които пан-африканските банки се справят при регионалната си експанзия на континента.

1. Трансграничното банкиране в Африка

1.1. Възходът на пан-африканските банки

През последното десетилетие Африка премина през „период на възход“, в който регионът отбеляза забележителен икономически растеж. Едновременно с това много африкански фирми увеличиха своите трансгранични дейности на регионално и на международно ниво (Ibeh, 2015). (Ibeh, 2015). В резултат на това африкански фирми от различни ключови сектори в региона се превърнаха в сериозно предизвикателство за своите конкуренти както на национално, така и на регионално ниво.

Във финансовия сектор и особено в сектора на банковите услуги бяха създадени много регионални банки, които се превърнаха във водещи финансови институции в различни страни. Примери за такива институции са двете марокански групи BMCE Bank of Africa и Attijari Wafa Bank, първоначално регистрираната в Кения Equity Bank и други. Тези финансови институции, които успяха да оставят своя регионален отпечатък на континента, са известни като пан-африкански банки (съкратено ПАБ). С други думи, една ПАБ може да се определи като „голяма конгломератна финансова институция от африкански произход със значително присъствие на африканския континент чрез своите клонове.“ (Osemwegie-Ego, 2019). В Таблица 1 са представени десетте най-развити пан-африкански банки с трансгранична дейност в Африка към 2014 г.:

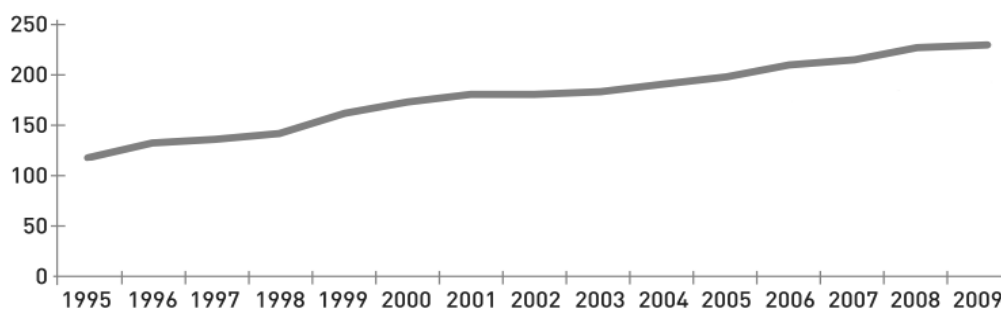
Таблица 1

Най-големи банки с трансгранична дейност в Африка ("Making Cross-border banking works for Africa", 2014)

Име	Седалище	Страна на мажоритарна собственост	Брой държави в Африка, в които оперира
Ecobank	Того	ЮАР	32
United Bank for Africa	Нигерия	Нигерия	19
Standard Bank Group	ЮАР	ЮАР	18
Banque Marocaine du Commerce Extérieur	Мароко	Мароко	18
Banque Sahélo-Saharienne pour l'Investissement et le Commerce	Либия	Либия	14
Attijariwafa Bank	Мароко	Мароко	12
Banque Centrale Populaire du Maroc	Мароко	Мароко	11
Barclays Africa Group	ЮАР	Великобритания	10
Access Bank	Нигерия	Нигерия	9
Guaranty Trust Bank Ltd.	Нигерия	Нигерия	9

1.1. Чуждестранни банки в региона

Според Claessens и Van Horen, броят на чуждестранните банки в БИСА¹ и Субсахарска Африка се е увеличил от 132 през 1995 г. до 238 през 2009 г. (Claessens & Van Horen, 2014).

Фигура 1. Брой на чуждестранните банки в Африка, 1995-2009
(източник: Claessens and van Horen (2014) Bank Ownership Database)

¹ БИСА – Африкански държави в Близкия Изток и Северна Африка (от англ. MENA - Middle East and North Africa) Бел. пр.

Тези ПАБ работят в региона заедно с два типа чуждестранни банки. Първо, с банки от развитите страни. По исторически и икономически причини европейските банки са концентрирани в различни части на Африка. Второ, това са банки от развиващи се страни като Китай, Индия и т.н., които имат ясно изразен интерес към африканския банков сектор и увеличават операциите си в целия континент (Zins & Weill, 2018).

В Таблица 2 са представени петте най-големи международни трансгранични банки, опериращи в Африка Към 2014 г.

Таблица 2

Водещи международни банки в Африка (източник: "Making cross-border banking works for africa", 2014)

Име	Седалище	Страна на мажоритарна собственост	Брой държави в Африка, в които оперира
Société générale	Франция	Франция	17
Citigroup	САЩ	САЩ	15
Standard Chartered	Великобритания	Великобритания	14
BNP Paribas	Франция	Франция	13
Bank of Baroda	Индия	Индия	9

Ръстът на ПАБ в региона се дължи отчасти на намаляването на африканските експозиции на много европейски банки. От историческа гледна точка е известно, че поради колониалните връзки европейските (и по-точно френски, британски и португалски) банки държаха значителен пазарен дял от финансовия сектор в Африка. След финансовата криза от 2007 г. много европейски банки решиха да прекратят дейността си в определени региони в чужбина. Това даде възможност на африканските банки да увеличат присъствието си на континента или чрез придобиване на клонове на гореспоменатите европейски банки, които са решили да прекратят дейността си в Африка, или чрез създаване на клонове и дъщерни дружества като форма на инвестиции на зелено.

Ключова роля за разрастването на транснационалните дейности на пан-африканските банки изиграха и други фактори на привличане и отблъскване. На първо място, фазата на либерализация, през която континентът премина в края на 80-те години, насърчи и улесни процеса за банките с африкански произход. Друг ключов фактор е икономическата интеграция, благоприятстваща подобни операции, и

направените подобрения по отношение на регулациите и институционалните реформи. И накрая, тъй като клиентите от държавата на регистрация на тези банки започнаха все по-масово да се разселва по целия континент, за банките стана привлекателно да следват тези клиенти, тъй като за тях това е по-полезно, отколкото да ги загубят в полза на конкурентни банки в приемащите страни.

В днешно време, тъй като ПАБ продължават да развиват своите дейности в различни части на континента, африканският финансов сектор продължава да предлага много възможности за развитието, диверсификацията, добиването на опит и достъпа на тези банки до нови пазари. В същото време тези банки са изправени пред различни видове предизвикателства, като това да издържат на традиционните си конкуренти с дългогодишен опит, да се адаптират към регулаторния и институционален контекст на приемащите страни и т.н.

2. Трансгранични възможности за пан-африканските банки

2.1. Основни въпроси в съществуващата литература

Разширяването на трансграничното банкиране е мотивирано от много фактори, от които преследването на бизнес възможности в чужбина е доминиращ. За да разбере тази мотивация по-добре, е важно да се разграничат факторите на привличане и отблъскване. Решението на дадена банка да разшири дейността си отвъд границите на своята държава се дължи на обстоятелства, свързани със страната на първоначална регистрация, които са познати като фактори на отблъскване. Обратно, факторите на привличане включват потенциални възможности в приемащите страни, които допринасят за привлекателността им като нови пазари. (Fuchs, Witte, Beck, & Singer, 2014).

Освен това, всеки пазар е специфичен и банковите структури обикновено са специално адаптирани към институциите и специфичните характеристики на дадения регион и държава (Sist, 2018). Според автора използването на трансгранични възможности (особено на нововъзникващи пазари) все още е недостатъчно проучено в литературата.

Също така е полезно се познава по-детайлно и средата в държавата на първоначална регистрация. Следователно географската близост помага на трансгранично опериращите банки от един и същи регион да се възползват от местните предимства, от които чуждестранните банки не успяват да се възползват в същата степен (Léon & Zins, 2020). Това помага на регионалните трансгранични банки да развият по-добри

познания и опит, което им позволява достъп до повече възможности в приемащите страни в сравнение с техните чуждестранни конкуренти.

2.1.1. Трансграничното банкиране като възможност за диверсификация

Маркес и к-в насочват научните си изследвания към нововъзникващите банки и най-вече към това какви стратегии за интернационализация представляват възможности и предизвикателства. Сравнявайки стратегиите за интернационализация, следвани от две различни нововъзникващи банки от Китай и Бразилия при навлизането в сектора на швейцарското частно банкиране, авторите проучват защо този специфичен тип банки създават нов клон или придобиват съществуваща банка. Нововъзникващите банки се ръководят или от възможността да увеличат управляваните от тях активи или от възможността за диверсификация на клиентите си (Marques, Lupina-wegener, & Schneider, 2017).

2.1.2. Трансграничното банкиране като възможност за достъп до нови пазари

Нововъзникващите банки създават нов клон или придобиват съществуваща банка като възможност за достъп до по-нови и разнообразни продукти (Marques et al., 2017).

От друга страна, влиянието на следването на местни клиенти се оказва доста слабо (Williams, 2002). Въпреки това, емпирични изследвания установяват, че тази така наречена отбранителна експанзия представлява възможност за банките да запазят съществуващата си клиентска база чрез създаване на дъщерни дружества в чужбина. В същото време банките могат да навлязат на нови пазари, за да увеличат своя пазарен дял и рентабилност.

При навлизане на приемащия пазар чрез сливания и придобивания, придобиването на съществуваща банка на приемащия пазар гарантира незабавен достъп до депозитите на новия пазар от нейната централа (Shapiro, 2008), което позволява на банката да получи достъп до местната клиентска база. (He, Boateng, & Ring, 2019)

2.1.3. Трансграничното банкиране като възможност за учене

Банките започват операции в чужбина, за да разширят пазарните си познания, както и да подобрят своят имидж и присъствие. Разширяването на операциите в чужбина може да представлява добра възможност за подобряване на разпознаемостта на тяхната марка. Следователно банките, особено новосъздадените, които желаят да получат ноу-хау, трябва да могат да приемат различни стратегии за интернационализация (Marques et al., 2017).

Присъствието на чуждестранни пазари чрез клонове предоставя на

банките изгодна възможност не само да научат повече за бизнес средата в приемащата страна, но и да подобрят своя опит в чужбина и да се запознаят с възможностите за развиване на своя бизнес непосредствено (Boeche, Dirk Michael; Cunha, 2008).

2.2. Възможности за трансгранично банкиране в Африка

Трансграничната експанзия на пан-африканските банки през последните няколко години, може да се обясни с различни фактори на привличане и отблъскване както в страната на първоначална регистрация, така и в приемащите страни.

Политическата и макроикономическата стабилност в много африкански страни се подобриха значително, което доведе до усиляване на търговските връзки между африканските държави и забележителната им икономическа интеграция. Следователно африканските фирми, осъзнавайки съществуването на възможности в чужбина, използват връзките си, за да навлязат на нови пазари в региона (Kabongo & Okpara, 2019).

Следвайки своите клиенти, ПАБ навлизат на нови пазари в чужбина, което едновременно им позволява да се възползват от възможностите за диверсификация на пазари с многобройно население без достъп до банкови услуги (Mecagni, Marchettini & Maino, 2015).

Зинс и Уейл изследват ефективността на ПАБ в сравнение с чуждестранните и местните банки в Африка и установяват, че те представляват най-ефективните банки на африканския пазар. Според авторите това откритие може да се обясни с многото предимства, от които се възползват ПАБ в сравнение с техните Конкуренти в тази област. На първо място, ПАБ притежават по-добра експертиза в резултат от поголемия си опит и се възползват от това си предимство в сравнение с местните банки. Второ, тъй като ПАБ познават по-добре местната среда поради институционално сходство с приемащите страни и са по-близо от гледна точка на географско разстояние, те се възползват от това си предимство в сравнение с чуждестранните банки (Zins & Weill, 2018).

Много добър пример за ефекта от притежаването на конкурентно предимство на вътрешния пазар е южноафриканският гигант Standard Bank. Тази пан-африканска банка, която има представителства в много страни в региона (като Кения, Гана, Танзания и др.), проведе маркетингова кампания под мотото „Те я наричат Африка, ние я наричаме дом“. Това имплицитно демонстрира предимствата, които тази банка има пред своите чуждестранни конкуренти, тъй като познанията ѝ за вътрешния пазар са по-задълбочени и по-добри по отношение на културата, институциите, регулациите и т.н. (Pelletier, 2014) .

Технологичният напредък в Африка представлява и възможност за

ПАБ да разширяват своята дейност отвъд националните граници. Мобилното банкиране увеличи достъпа до финансиране и насърчи предприемачеството сред африканското население. Банките се възползват от подобни възможности, подобряват резултатите си и повишават мотивацията си да продължат регионалната си трансгранична експанзия. Следователно, тъй като светът става все по-дигитализиран, ПАБ трябва да се адаптират към мобилното банкиране, за да спечелят пазарен дял и да се възползват от мобилните технологии.

Банковите услуги на африканските пазари все още не са достатъчно развити, степента на навлизане на банките е ниска и голяма част от населението няма достъп до банков услуги. Въпреки че това може да се разглежда като предизвикателство по отношение на насърчаването на лицата да притежават банков сметки, то представлява изключително привлекателна възможност за ПАБ, които биха могли да разширят предлагането на финансови услуги в региона и да завладеят поголеми пазарни дялове. Като цяло африканските банков пазари предлагат възможности за развитие на ПАБ (Mlachila, Dykes, Zajc & Aithnard, 2013).

3. Трансгранични предизвикателства пред африканските банки

Навлизането на чужди пазари със сигурност предоставя много възможности, но и много предизвикателства. Хи установява, че основните предизвикателства в процеса на международно разширяване, са в пет направления: управленски предизвикателства, културни различия, трудности, свързани с локализацията, липса на международен опит и умения и институционални и регулаторни ограничения.

С възникването си през последните 30 години, ПАБ бяха изправени пред международни гиганти и трябваше да се конкурират с френски и британски банки и други глобални конкуренти, които съществуват осъществяват своята дейност в региона от около век. Тази конкуренция представлява сериозно предизвикателство за ПАБ, които трябва да изпреварят исторически доминиращите банки (Boso et al., 2019).

В рамките на развитието на африканския финансов сектор трансграничното разширяване на банките се сблъсква с регулаторни структури на различни нива по целия континент. Следователно съществуват предизвикателства по отношение на прилагането на ефективен регулаторен надзор и поддържането на стабилността на сектора (Ngwu, Ogbechie, & Ojah, 2019).

3.1. Постигане на по-добри резултати от тези на глобалните конкуренти в региона

3.1.1. Исторически преглед

Създаването на европейски банки в Африка датира от края на 1800 г. и тази европеизация на банковия сектор в Африка е съпроводена с бързо разрастване, особено на френските, британските и португалските банки. Основната цел на това присъствие в африканския континент беше да се подкрепи колониалната експортна търговия, както и преселниците от гореспоменатите страни.

Африканският континент преминава през фаза на национализация, която започва през 50-те и 60-те години на миналия век и при която повечето африкански нации стават по-независими. Това позволи на тези държави да започнат да поемат контрола върху някои чуждестранни банки и да създават публични банки.

С нарастване на конкурентоспособността на африканските икономики повечето чуждестранни банки загубиха господството си, докато африканските държави предприеха редица реформи чрез предоставяне на повече лицензи на частни организации и приватизация на държавни банки. Въпреки това чуждестранните банки продължиха дейността си в периода на либерализация и приватизация в Африка през 80-те и 90-те години. В резултат на тази бърза либерализация секторът стана пренаселен и лошо управляван. Това накара регулаторите да наложат строги мерки, с които да осигурят своя контрол и да поддържат стабилността на африканския банков сектор. Следователно те рязко повишиха капиталовите изисквания за банките. Тази мярка увеличи броя на сделките за сливане и придобиване, сключени от африканските организации. Понастоящем африканските банки вече се считат за нововъзникващи съперници на своите чуждестранни колеги в тази област и много пан-африкански групи се превърнаха в самостоятелни играчи (Adeleye et al., 2018).

Със засилването на глобализацията африканският континент стана интересна дестинация за чуждестранните инвеститори, което доведе до засилване на операциите на африканския континент на различни банкови участници от различни части на света, като например САЩ, Китай и Индия.

3.1.2. Конкуренцията между африканските и чуждестранните банки

През последните две десетилетия бързо развиващите се ПАБ се позиционираха достатъчно добре, за да станат основни играчи на конкурентния пазар в Африка. Въпреки това, предизвикателствата, пред които са изправени играчите в по-големите икономики, се различават от

тези, пред които са изправени банките в по-малките икономики.

В по-големите икономики, а именно в Кения, Нигерия, Мароко и Южна Африка, ПАБ увеличават своето господство над пазарите, на които оперират (Adeleye et al., 2018). Това може да се обясни с пан-африканската експанзия, осъществявана едновременно с постепенното изтегляне на исторически доминиращите европейски банки от региона. Всъщност, регионът беше напуснат от няколко европейски банки, които оставиха водещите позиции на африкански организации, особено на големи групи като AttijariWafa Bank, които бърза осъзнаха предоставящата им се възможност и сключиха договори за франчайзинг с Barclays и Credit Agricole (Léon, 2016).

Що се отнася до по-малките пазари на африканския континент, чуждестранните банки продължават да поддържат своите конкурентни предимства. От друга страна, ПАБ се разширяват чрез придобиване на местни франчайзи, което би им позволило да станат маргинални играчи. Леон (2016) твърди, че в бъдеще банките, доминиращи в Западна Африка, а именно френските банки, вероятно ще полагат значителни усилия да защитят пазарния си дял.

Може да обобщим, че ПАБ успяха да станат основни играчи в своите региони чрез трансгранични операции. Според литературата тези банки са развили силно конкурентно предимство през годините в различни банкови сегменти като търговия на дребно и др. Така тези банки, въпреки че повечето от тях са нови и малки, имат потенциала да се конкурират успешно с чуждестранните си колеги, които нямат тези проблеми (Ngwu, Adeleye, & Ogbachie, 2015). Следователно ПАБ ще трябва да продължат да укрепват позициите на своите вътрешни пазари, като същевременно работят върху своите дългосрочни стратегии, като вземат предвид различни културни бариери (Bughin et al., 2016).

3.2. Необходимостта от централизиран и обединен регулаторен надзор

Липсата на официален и обединен регулаторен надзор на банките в определени региони на континента, ограничената наличност на финансови данни в много страни и ограниченият обмен на данни между надзорните органи затрудняват контрола на трансграничната експозиция на ПАБ към рискове в случай на потенциални кризи.

Понастоящем в Африка липсва централизиран регулаторен орган, който да гарантира плавността на трансграничните операции в целия континент. Например в региона на Западна Африка, Западноафриканският паричен съюз (WAMU) има две функции. На национално ниво

органът отговаря за банковото лицензиране и преобразуване, а на регионално ниво осъществява банков надзор. Това сложно подреждане на отговорностите може да доведе до конфликт на интереси по отношение на съгласуването на националните и регионалните интереси.

Ngwu (2019) изтъква много фактори, които обясняват необходимостта от централизиран регулаторен орган в Африка на юг от Сахара, които да гарантира устойчивостта на трансграничното банкиране в региона. Наличието на регионален регулаторен орган ще осигури централизиран, структуриран и хармонизиран подход към лицензирането на нови банки в региона; междуременно липсата на такъв орган ще се отрази негативно върху операциите на банките в повече от две държави и липсата на координиран надзор. Поради това могат да възникнат предизвикателства по отношение на регулаторния арбитраж съответно на конфликти между родната и приемащата страна.

Освен това, един централизиран регионален орган, който да отговаря за регулирането и надзора на трансграничните операции, би гарантирал плавността на тези операции чрез приемане на единни стандарти за финансова отчетност. Този орган също така ще отговаря за споделянето на данни и информация между страната на произход и страната домакин. В резултат на това създаването на такъв орган ще допринесе за прозрачността между националните органи.

За да се осигури последователен надзор на регионално ниво, е важно да се вземе предвид рискът от банкови фалити съответния регионални стрес във финансовия сектор. Централизираният регулаторен орган трябва да контролира такива ситуации и да избягва потенциалното им възникване. Освен това, за да се гарантира устойчивост и доверие, е необходимо да се защитят депозитите на клиентите. Регионалният централизиран орган трябва да въведе в действие схема за застраховане на депозитите в случай на фалит на банки (Ngwu et al., 2019).

Например, според резултатите от изследване на българските банки, макроикономическите фактори оказват слабо влияние върху техните коефициенти на възвръщаемост (ROA и ROE). По тази причина авторите на изследването препоръчват банките в България да прилагат политики, които насърчават ефективността на управлението, за да осигурят по-добри финансови резултати и коефициенти на възвръщаемост на активите и собствения капитал. (Zahariev, Angelov, & Zarkova, 2022). Трябва да се подчертае, че развитието на частния сектор в България и нарастващото банково съперничество значително подобриха финансовия капацитет на банковата система в страната. Препоръчва се, с цел подобряване на рисковия профил на банките, да бъдат внимателно разгледани

мерки за реструктуриране, консолидация и повишаване на конкурентоспособността, тъй като те имат значително въздействие върху българския банков сектор (Prodanov, Yaprakov, & Zarkova, 2022).

Като се имат предвид свързаните с банкирането рискове, е напълно основателно то да подлежи на стриктна регулация. По-голямата част от дейността на банките представляват операции по кредитиране. Следователно привлеченият капитал е по-скоро основен производствен фактор за тяхната дейност, отколкото директен източник на финансиране. Трябва да се спомене, че банките се оценява въз основа на редица ключови променливи. Сред тях, според Хаба (2016), са качеството на кредитния портфейл, капитализацията на банката, степента на диверсификация на бизнес портфейла, ефективността на банковата организация, размерът на кредитния портфейл и общият размер на банката (Habba, 2016).

Според Международния валутен фонд е необходимо хармонизиране на регулациите относно дейността на ПАБ в страната на регистрация и приемащите органи чрез засилване на регулаторния надзор. Тъй като дейността на ПАБ в региона се разширява бързо, за регулаторните органи е изключително важно да прилагат и поддържат консолидиран надзор; оттук и спешната необходимост от засилване на трансграничното сътрудничество по този въпрос (Mecagni et al., 2015).

Заклучение

Статия се основава на задълбочен прочит и анализ на съществуващи изследователски разработки. В резултат на това бяха подчертани възможностите, които африканският банков сектор предлага на регионалните трансгранични банки. За да обобщим, както беше споменато по-горе, ПАБ трябва да се възползват от много предимства като по-доброто си познаване на африканския пазар и натрупания опит за да се възползват от нови възможности и да реализират печалби чрез своите регионални трансгранични операции. Освен това банковият сектор в Африка е по-благоприятен по отношение на стабилността и предлага повече перспективи поради напускането на чуждестранни банки.

Въз основа на този преглед се обсъждат някои особено важни предизвикателства, пред които са изправени най-мече ПАБ. Обобщавайки тези предизвикателства се стига до заключението, че ПАБ трябва да вземат предвид регулаторните и институционалните различия между приемащите и родните страни, когато изготвят своите регионални трансгранични стратегии. Освен това тези банки се сблъскват с конкуренти, които са в по-благоприятно положение от тях, защото притежават по-

големи пазарни дялове и присъстват отдавна в африканската банкова сфера.

Въпреки това, африканските банки са все по-склонни да се конкурират с чуждестранните си опоненти в различни страни от региона (Nyantakyi & Sy, 2015). Това се дължи на продължаващото развитие и усъвършенстване на дейностите на ПАБ, като например преминаване от системи за ръчно банкиране към цифрови инфраструктури.

В същото време статията може да не е изчерпателен по отношение на всички възможности и предизвикателства, пред които са изправени банките с трансгранични операции на африканския континент. Тя подчертава най-проучените и валидирани ключови елементи, обсъждани в специализираната литература.

Съществуващите досега научни изследвания по различните теми, дискутирани в статията, са със значителен принос към процъфтяващата литература за регионалното банкиране в Африка. Не може да се отрече, че процъфтяващото пан-африканско трансгранично банкиране представлява интерес за много изследователи, учени и политици да се съсредоточат върху такъв интересен феномен. Въпросът обаче все още е недостатъчно проучен, тъй като има недостиг на разнообразна и изчерпателна литература за африканския банков сектор.

По този начин, предвид факта, че тази специфична среда е динамична и се разраства с бързи темпове, остават много изследователски възможности за по-нататъшно разбиране на нововъзникващите регионални банкови операции в Африка, особено чрез солидни емпирични проучвания, както се препоръчва от съществуваща литература, а именно Boso et al (2019).

Използвани източници

- Adeleye, I., Ngwu, F., Iheanachor, N., Esho, E., Oji, C., Onaji-Benson, T., & Ogbechie, C. (2018). Banking on Africa: Can Emerging Pan-African Banks Outcompete Their Global Rivals? *Africa's Competitiveness in the Global Economy*, 113–136. https://doi.org/10.1007/978-3-319-67014-0_5
- Boehe, Dirk Michael; Cunha, S. (2008). Why do Banks Internationalize? The Distinctive Strategy of a Brazilian Retail Bank. *XXXII Encontro Da ANPAD*, 1–16. Retrieved from <http://www.anpad.org.br/admin/pdf/ESO-A802.pdf>
- Boso, N., Adeleye, I., Ibeh, K., & Chizema, A. (2019). The internationalization of African firms: Opportunities, challenges, and risks. *Thunderbird*

- International Business Review*, 61(1), 5–12. <https://doi.org/10.1002/tie.21977>
- Bughin, J., Chironga, M., Desvaux, G., Ermias, T., Jacobson, P., Kassiri, O., ... Zouaoui, Y. (2016). Lions on the move II: Realizing the potential of africa's economies. In *Mckinsey Global Institute*.
- Claessens, S., & Van Horen, N. (2014). Foreign banks: Trends and impact. *Journal of Money, Credit and Banking*, 46(SUPPL.1), 295–326. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12092>
- Fuchs, M., Witte, M., Beck, T., & Singer, D. (2014). *Making cross-border banking work for Africa*. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/2014/01/19761778/making-cross-border-banking-work-africa>
- Habba, B. (2016). Contribution à l'identification des déterminants fondamentaux en évaluation des banques. *La Revue Gestion et Organisation*, 8(1), 65–74. <https://doi.org/10.1016/j.rgo.2016.06.001>
- He, W., Boateng, A., & Ring, P. (2019). Motives, choice of entry mode, and challenges of bank internationalization: Evidence from China. *Thunderbird International Business Review*, (61), 897–909. <https://doi.org/10.1002/tie.22062>
- Ibeh, K. (2015). Rising Africa and Its Nascent Multinational Corporations. *The Changing Dynamics of International Business in Africa*, 123–147. https://doi.org/10.1057/9781137516541_7
- Kabongo, J. D., & Okpara, J. O. (2019). Timing and speed of internationalization : Evidence from African banks. *Journal of Business Research*, 102(September 2018), 12–20. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.05.003>
- Léon, F. (2016). Does the expansion of regional cross-border banks affect competition in Africa? Indirect evidence. *Research in International Business and Finance*, 37(April 2016), 66–77. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2015.10.015>
- Léon, F., & Zins, A. (2020). Regional foreign banks and financial inclusion: Evidence from Africa. *Economic Modelling*, 84(September 2018), 102–116. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2019.03.012>
- Marques, J. C., Lupina-wegener, A., & Schneider, S. (2017). Internationalization strategies of emerging market banks: Challenges and opportunities. *Business Horizons*, 60(5), 715–723. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2017.05.015>
- Mecagni, M., Marchettini, D., & Maino, R. (2015). *Evolving Banking Trends in Sub-Saharan Africa: KEY FEATURES AND CHALLENGES*. <https://doi.org/10.5089/9781513598246.087>
- Mlachila, M., Dykes, D., Zajc, S., & Aithnard, P.-H. (2013). Banking in Sub-

- Saharan Africa challenges and opportunities. *European Investment Bank*, 1–118. Retrieved from <https://elibrary.imf.org/view/journals/087/2013/004/087.2013.issue-004-en.xml>
- Ngwu, F. N., Adeleye, I., & Ogbechie, C. (2015). Africa-to-Africa Internationalization: Rhetoric, Reality and Risks of Intra- African Regional Expansion. In K. I. Sonny Nwankwo (Ed.), *The Routledge Companion to Business in Africa* (pp. 9–31). Routledge.
- Ngwu, F. N., Ogbechie, C., & Ojah, K. (2019). Growing cross-border banking in Sub-Saharan Africa and the need for a regional centralized regulatory authority. *Journal of Banking Regulation*, 20(3), 274–285. <https://doi.org/10.1057/s41261-018-0090-3>
- Nyantakyi, E., & Sy, M. (2015). The Banking System in Africa : Main Facts and Challenges. *African Development Bank*, 6(5), 1–16.
- Osemwegie-Ero, J. O. (2019). CROSS BORDER BANKING AND BANK PERFORMANCE: THE NIGERIA CASE. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699.
- Pelletier, A. (2014). *Essays on performance , corporate financial strategy and organization of multinational banks in Africa*.
- Prodanov, S., Yaprakov, O., & Zarkova, S. (2022). CAMEL Evaluation of the Banks in Bulgaria. *Economic Alternatives*, 28(2), 201–219. <https://doi.org/10.37075/EA.2022.2.03>
- Shapiro, A. C. (2008). *Multinational financial management*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Sist, F. (2018). When and Where? Drivers of Banks' Internationalization from the Destination Market. *Internationalization of Banks: European Cross-Bord. Deal.*, 1–98. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-78277-5>
- Williams, B. (2002). *The Defensive Expansion Approach to Multinational Banking : Evidence to Date*. (2).
- Zahariev, A., Angelov, P., & Zarkova, S. (2022). Estimation of Bank Profitability Using Vector Error Correction Model and Support Vector Regression. *Economic Alternatives*, 28(2), 157–170. <https://doi.org/10.37075/EA.2022.2.01>
- Zins, A., & Weill, L. (2018). Do Pan-African banks have the best of both worlds? *Economic Systems*, 42(4), 665–681. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2018.06.001>

Мохамед Набил Ел МАБРУКИ е Професор по Мениджмънт в НШТМ, Университет Кади Аяд в Маракеш, Мароко. Също така е и Старши Изследовател към Центъра за икономически изследвания (ЦИИ) в Рабат, Мароко. Получил е ОНС Доктор по Мениджмънт от Университет Paris-Sud (Paris XI). **Изследователски интереси:** международен мениджмънт; икономическо разузнаване; социална отговорност.

Мерием ЧАФИК е докторант по мениджмънт в НШТМ, Университет Кади Аяд в Маракеш, Мароко. Докторската ѝ дисертация е в областта на международния мениджмънт с фокус върху стратегиите за интернационализация на пан-африканските банки. **Изследователски интереси:** стратегии за интернационализация, трансгранично банкиране, африкански банков сектор.

ORCID: 0000-0003-1706-8522

Благодарности: Тази научна статия е написана в рамките на мобилност по програма ЕРАЗЪМ в Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов, България. Ето защо авторите биха искали да изразят своята благодарност към Редакционния Съвет и по-специално към Главния Редактор проф. д-р Андрей Захариев, както и на анонимните рецензенти за тяхното съдействие и полезни коментари и препоръки, които подобриха качеството на настоящата публикация.

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXV, КНИГА 4 – 2022

СЪДЪРЖАНИЕ

Мерием Чафик, Мохамед Набил Ел Мабруки

Възможности и предизвикателства пред трансграничното банкиране с оглед на пан-африканските банки /3

Калина Дурова

Въздействие на усвоените еврофондове върху икономическия растеж на България и на новите страни – членки /20

Десислава Колева-Стефанова

Динамичните трансформации на пазара на труда в България при условията на дигитални технологии и пандемия /40

Райна Петрова

Компетентностният подход през призмата на обучението по управленско счетоводство в университетите /63

Ана Иванова

Реформата в болничната дейност в България – модели за финансиране и експертна оценка на състоянието /88

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев – зам. главен редактор
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Тодор Кръстевич

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Финансов университет при Правителството на Руската федерация, Москва (Русия).
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Молдовска академия за икономически изследвания, Кишинев (Молдова).
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Одески държавен икономически университет, Одеса (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Андрей Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Тернопол (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Университет Валахия, Търговище (Румъния)
Проф. д-р Кен О'Нийл – Университет Ълстер (Великобритания)
Проф. д-р Ричард Торп – Университет Лийдс (Великобритания)
Проф. д-р ик.н. Елена Непочатенко – Умански национален аграрен университет, Уман (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев (Украйна)
Доц. д-р Мария Стефан – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Анисоара Дунка – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Владимир Климук – Брановички държавен университет, Бранович (Беларус)

Екип за техническо обслужване:

Технически секретар – д-р Росица Проданова
Стилов редактор – Анка Танева
Превод на английски език – ст. преп. Венцислав Диков и ст. преп. д-р Петър Тодоров

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Д-р Росица Проданова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg

Отпечатването на списанието за 2022 г. се осъществява с безвъзмездната финансова помощ на Фонд “Научни изследвания” – Договор ДНП № КП-06-НПЗ-69 по конкурс “Българска научна периодика – 2022 г.”

© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

Народно стопански архив

Свищов, година LXXV, книга 4 - 2022

Възможности и предизвикателства пред трансграничното банкиране с оглед на пан-африканските банки

Въздействие на усвоените еврофондове върху икономическия растеж на България и на новите страни – членки

Динамичните трансформации на пазара на труда в България при условията на дигитални технологии и пандемия

Компетентностният подход през призмата на обучението по управленско счетоводство в университетите

Реформата в болничната дейност в България – модели за финансиране и експертна оценка на състоянието

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив”

- 1. Обем:** статии от 12 до 25 страници
- 2. Депозиране на материалите:** на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg
- 3. Технически изисквания:**
 - изпълнение Word 2003 (минимум);
 - размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
 - разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
 - шрифт – Times New Roman 14 pt;
 - полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
 - номерация на страницата – долу вдясно;
 - текст под линия – размер 10 pt;
 - графики и фигури – Word 2003 или Power Point.
- 4. Оформление:**
 - наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;
 - наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;
 - резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;
 - **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);
 - основен текст (изложение);
 - таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;
 - формулите се създават с Equation Editor.
- 5. Правила за цитиране:** от 01.01.2017 г. в периодичните издания на СА „Д. А. Ценов” – Свищов за библиографско цитиране на информационни източници ще се използва **APA Style**. Неговите изисквания са поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/default.asp?page=page&id=71> и тук: <http://www.apastyle.org/>.
Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.
- 6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели** се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

От 1 януари 2017 г. заглавието на списанието на английски език е „Economic Archive”, като заменя транслитерираното наименование “Narodnostopanski archiv”, използвано до края на издателската 2016 г.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив” носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

nsarhiv.uni-svishtov.bg